

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора
завідувача кафедри педагогіки, методики викладання іноземних мов й
інформаційно-комунікаційних технологій Київського національного
лінгвістичного університету – Черниш Валентини Василівни

на дисертаційне дослідження

ДЯЧУК НАТАЛІЇ МИХАЙЛІВНИ

**«ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 –
освітні, педагогічні науки

На сучасному етапі розвитку української державності, в зв'язку з важливими економічними та політичними зрушеннями в розбудові України як високоцивілізованої країни з належним європейським рівнем економіки, права, культури, постала нагальна проблема – розвиток нової молодії генерації особистостей, інтелектуальних, самостійно мислячих, духовно збагачених, з високим рівнем професійної підготовки, які були б спроможні виконувати соціальні замовлення суспільства та забезпечувати державні потреби в молодих висококваліфікованих спеціалістах.

Виходячи з зазначеного вище, актуальним завданням закладів загальної середньої освіти як важливої проміжної ланки в системі освіти та підготовки нових кадрів є істотне поліпшення якості навчання іноземних мов в цілому та англійської зокрема. Зміна характеру шкільного навчання, що базується на принципах гуманізації, вимагає пошуку нових резервів підвищення ефективності формування іншомовної комунікативної компетентності, а також реорганізації самого освітнього процесу.

Відповідно до вимог чинної програми (2017 р.) з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 10-11 класи, учні старших класів повинні вміти сприймати мовлення співрозмовника, як при безпосередньому спілкуванні, так і в звукозапису при одноразовому пред'явленні в природному темпі, в тому числі мовлення носіїв іноземної мови. Отже, формування англomовної аудитивної компетентності, як складника загальної комунікативної компетентності посідає одне з чільних місць у навчанні іноземної мови.

Попри чисельність наукових досліджень, присвячених навчанню іншомовного аудіювання та формування аудитивної компетентності в закладах освіти різного типу на сьогоднішній день залишається практично невирішеною. Крім того, як свідчить практика навчання, результати зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень школярів з англійської мови, подальший пошук оптимальних умов формування англомовної аудитивної компетентності, застосування сучасних засобів навчання аудіювання у вказаному типі закладів освіти залишається **актуальним** тому, що більшість випускників не досягають програмного рівня володіння навичками та вміннями аудіювання. Саме завдяки оптимізації іншомовного аудіювання можна сприяти інтелектуалізації іншомовної діяльності школярів. Остання вимагає необхідності переосмислення традиційної методичної позиції навчання цього рецептивного виду мовленнєвої діяльності. У зв'язку із зазначеним вище одним із ефективних та перспективних засобів оптимізації процесу формування англомовної аудитивної компетентності слід визнати подкаст, який завдяки своїм дидактичним якостям – звуковій природі, мультимедійності, інтерактивності, ефективній організації інформаційного простору і часу, простоті використання й доступності, розширює освітні можливості вчителів і учнів. Нагальна потреба розроблення методики формування аудитивної компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти з використанням подкасту і зумовлює **актуальність** дисертаційного дослідження Дячук Н. М. та дозволяє її вважати перспективною.

Дисертаційне дослідження Дячук Н. М. реалізовано в межах науково-дослідної теми кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови «Теорія і практика навчання іноземних мов у закладах освіти різних типів» (номер державної реєстрації 0118U003128) Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол №4 від 28 листопада 2017 р.).

Новизну дисертаційного дослідження Дячук Н. М. вбачаємо в тому, що в ньому *вперше здійснено успішну спробу* теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методику формування англомовної аудитивної

компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти, яка передбачає поетапне формування навичок і вмінь англомовного аудіювання з використанням аудіо- та відеоподкастів. *Уточнено* сутність і компонентний склад англомовної аудитивної компетентності учнів старшої школи, а також *доповнено й удосконалено* критерії відбору навчальних матеріалів для її формування.

З точки зору *практичного значення* – вагомими є розробка здобувачкою комплексів вправ і завдань для формування англомовної аудитивної компетентності старшокласників з використанням подкастів, укладені методичні рекомендації щодо використання різних видів подкастів згідно з авторською класифікацією у навчанні аудіювання англійською мовою учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.

Об'єктом дослідження – є процес формування аудитивної компетентності старшокласників закладів загальної середньої освіти.

Предметом дослідження виступає методика формування англомовної аудитивної компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти з використанням подкастів.

До найістотніших наукових здобутків дисертаційного дослідження Дячук Н. М. можна віднести створені авторкою теоретичні засади формування англомовної аудитивної компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти, зокрема теоретичний аналіз особливостей перебігу процесу аудіювання та встановлення психофізіологічних передумов формування англомовної аудитивної компетентності та її структури, що ґрунтується на основі критичного аналізу джерельної бази дослідження. Авторкою доведено, що формування англомовної компетентності є складним та багатокомпонентним процесом, що передбачає формування у школярів навичок і розвиток умінь, набуття знань, формування здатності обирати та правильно використовувати стратегії аудіювання задля досягнення його мети та уникнення/подолання труднощів.

Дисертаційна робота Дячук Н. М. традиційно складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної наукової літератури (261

найменування, з них 292 – українською та російською мовою, 69 – англійською та німецькою), 16 додатків.

В *анотації* українською та англійською мовою викладено короткий огляд та основні положення дисертаційної роботи Дячук Н. М. В них стисло представлені основні складники категоріального апарату дослідження та етапи його перебігу.

У *Вступі* до роботи, який виконує всі свої функції, представлено необхідні елементи: коректно сформульовані об'єкт і предмет дослідження, що відповідають темі роботи, визначені завдання, що корелюють із об'єктом і предметом сприяють досягненню його мети. Для розв'язання поставлених у вступі завдань обґрунтованими є вибір теоретичних та емпіричних методів дослідження.

Розділ I, що створює теоретичні засади формування англомовної аудитивної компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти, присвячено критичному аналізу особливостей перебігу процесу аудіювання, розгляду психофізіологічних передумов формування вказаної компетентності та вивченню її структури. Всебічне вивчення наукових джерел з названих питань дозволив авторці зробити певні висновки, як-от: аудіювання, будучи за своєю характеристикою, рецептивним видом мовленнєвої діяльності, виконує цілу низку функцій, що сприяють оптимізації перебігу іншомовного спілкування (функцію реагування, регулятивну, пізнавальну й естетичну) та потребує розвитку в користувачів іноземної мови широкого діапазону відповідних умінь, що є основою для визначення таких видів аудіювання, як: навчальне, комунікативне, глобальне, детальне, критичне, інтенсивне, екстенсивне та автономне. Крім того, передбачається формування відповідних навичок, набуття знань, формування здатності обирати та коректно послуговуватися стратегіями аудіювання задля досягнення його мети й усунення/подолання труднощів, включає досвід і мотиваційну складову цієї діяльності. Огляд провідної вітчизняної та зарубіжної наукової літератури уможливив встановити аспіранткою цілу низку факторів, що покращують розуміння інформації, представленої в аудіоповідомленнях та сприяють ефективності формування аудитивної компетентності у користувачів іноземної мови. До таких факторів

Дячук Н. М. відносить: фактор рівня сформованості мовленнєвих навичок і вмінь; залежності аудіювання від індивідуальних та вікових особливостей реципієнта; умов сприйняття; фактор вмотивованості.

Глибокий аналіз питання стратегій в цілому та стратегій в іншомовному аудіюванні дозволив авторці дослідження укласти номенклатуру відповідних стратегій, зокрема: короткострокові, довгострокові, індивідуальні, слухання для розуміння загальної ідеї повідомлення, прогнозування, формулювання висновків, декомпересії, стратегій на основі текстового повідомлення, слухання для отримання точної інформації, розпізнавання будови речення, розпізнавання когнатів.

Керуючись працями зарубіжних науковців, Дячук Н. М. запропонувала алгоритм дій користувача іноземної мови з використання стратегій під час прослуховування іншомовного повідомлення. Позитивним у цьому аспекті є кореляція етапів процесу слухання повідомлення із відповідними діями вчителя та учнів і вибору певних стратегій. Варто вказати, що запропонований алгоритм є гнучким та таким, що можна легко модифікувати відповідно до джерел мовлення, складності текстового аудіоповідомлення, рівня розвитку мовленнєвих навичок і вмінь учнів, набутих ними знань, а також типу запропонованих навчальних завдань.

Для ефективного формування у старшокласників англomовної аудитивної компетентності необхідно чітко уявляти її зміст, структуру та взаємозв'язки всіх складників вказаної компетентності. Тому *центральною ланкою* дослідження є англomовна аудитивна компетентність учнів старших класів закладів загальної середньої освіти. З цією метою Дячук Н. М. критично проаналізувала зміст і структуру компетентності крізь призму основних підходів до визначення структури компетентності в цілому та виокремила її компонентів. В цілому Дячук Н. М. розробила та наочно представила загальну структуру англomовної аудитивної компетентності, невід'ємними складниками якої є: психофізіологічні механізми аудіювання (сприйняття, пам'ять, увага, мислення, відтворення, забування, розуміння, ймовірне прогнозування), вміння (мовленнєві, компенсаторні, інтелектуальні, організаційно-навчальні), навички (лексичні,

граматичні, фонетичні), знання (фонетичні, лексичні, граматичні, соціокультурні, країнознавчі), стратегії (короткострокові, довгострокові, індивідуальні, на основі тексту). Невід'ємними складниками англомовної аудитивної компетентності авторка дисертаційного дослідження вважає мотивацію, цінності, досвід та здібності користувачів іноземної мови. В принципі, такий перебіг наукового пошуку є логічним, виправданим та не викликає заперечень.

Завданнями *наступного* етапу дослідження є розроблення методики формування іншомовної аудитивної компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти, що є чільною і найвагомішою ланкою дисертації та зосереджено в другому розділі дисертації, в якому представлено розроблену авторську методику.

Ефективність формування вказаної компетентності неможливе без здійснення раціонального відбору основного засобу навчання – подкастів, оскільки від змісту навчального матеріалу залежить реалізація змістового аспекту будь-якої комунікативної діяльності. Тому на цьому етапі наукового пошуку здобувачкою визначаються одиниці, критерії, джерела добору, його критерії, як-от: критерій автентичності, автентичності звукового оформлення текстового матеріалу; посильності та доступності; новизни; мотиваційної спрямованості; інформативності; наявності проблемної ситуації; послідовності; відповідності культурним реаліям; активності пізнавальної діяльності; якісного звучання та зображення; критерій виразного мовлення; виховної цінності матеріалу; доступності для роботи та різноманітності.

Варто вказати як позитивний аспект в роботі, це не лише раціональний відбір навчального матеріалу, але й створена автором класифікація подкастів, відповідно до якої Дячук Н. М. розрізняє 12 типів подкастів. Така докладна класифікація сприяє всебічному аналізу навчального матеріалу й уможливорює використання різноманітних типів подкастів в освітньому процесі, що сприяє урізноманітненню навчання іноземної мови в цілому та покращує розвиток аудитивних умінь учнів зокрема. На схвалення заслуговує опис та встановлення

відповідностей певного типу подкастів і вмінь та використання цього засобу навчання з конкретною цільовою настановою.

Позитивним надбанням дисертантки можна вважати опис етапів формування вказаної компетентності, згідно з якими Дячук Н. М. організувала освітній процес.

Центром дисертаційної роботи з досліджуваного питання вважаємо розроблену автором модель процесу формування англомовної аудитивної компетентності, що базується на виділених етапах її формування. Останні детально схарактеризовані й описані в роботі

До позитивних здобутків здобувачки слід віднести обґрунтовані та розроблені групи вправ і завдань, об'єднані в цілісну підсистему, що корелюють із відповідними етапами. Кожна група вправ і завдань проілюстрована влучними прикладами. Всі види вправ корелюють із типами та спрямовані на формування окреслених компонентів у структурі англомовної компетентності в аудіюванні старшокласників.

Таким чином, можна твердити, що завдання другого розділу виконані в повному обсязі.

Функціонування запропонованої дисертанткою підсистеми вправ і завдань наочно продемонстрована у розроблених моделях А і Б організації навчання. Моделі розроблені відповідно до норм та вимог побудови освітнього процесу.

Ефективність запропонованої методики Дячук Н. М. перевірено у процесі методичного відкритого, навчального, природного, вертикально-горизонтального експерименту, здійсненого у чотирьох закладах загальної середньої освіти: ЗОШ I-III ступенів №13 імені Андрія Юркевича, ЗОШ I-III ступенів №10, ЗОШ I-III ступенів №14 імені Богдана Лепкого та ЗОШ I-III ступенів №18 впродовж жовтня-квітня 2019-2020 рр. Учасниками експерименту були учні 11-х класів. Загалом в експерименті взяли участь 62 учня вказаних вище закладів загальної середньої освіти.

Необхідно відзначити *ретельність* та *обґрунтованість* підготовки експериментального навчання. Всі його етапи реалізовані на *достатньо високому* науково-методичному рівні з дотриманням усіх вимог, що висуваються

до такого виду науково-методичного дослідження, а саме: Дячук Н. М. коректно *сформулювала* гіпотезу експериментального навчання та його мету і завдання, чітко *визначила* варійовані та неварійовані умови, *схарактеризувала* етапи перебігу експерименту та завдання кожного з них, *здійснила* перед- та післяекспериментальні зрізи, *провела* експериментальне навчання відповідно до розроблених моделей А і Б; *коректно одержала*, статистично *обробила* та *інтерпретувала* отримані дані.

Діагностика й оцінювання навчальних досягнень учнів здійснювалося згідно з критеріями та дескрипторами рівнів сформованості англomовної аудитивної компетентності старшокласників закладів загальної середньої освіти, запропонованими авторкою дослідження. Відповідно до яких Дячук Н. М. виокремила високий, достатній, середній та низький рівень.

Використання методу математичної статистики – кутового перетворення (критерій) Фішера ϕ підкріплює висновки про ефективність розробленої методики, що підтверджує висновки авторки дослідження, робить їх переконливими.

Отже, результати, отримані в ході експерименту, є *достовірними* й *обґрунтованими*, що забезпечуються теоретичними, емпіричними та статистичними методами дослідження, що відповідали його цілям та сприяли розв'язанню поставленим в роботі завданням.

Запропоновану Дячук Н. М. методику було визнано *ефективною* та *впровадженою* до освітнього процесу чотирьох закладів загальної середньої освіти м. Тернополя про що є відповідні документи та представлені у роботі.

У *Висновках* до дисертації підбиваються підсумки наукових пошуків здобувачки, вони цілком відповідають поставленим завданням та пропонуються можливі *перспективи* подальших наукових розвідок, які авторка рецензованої дисертації вбачає у розробленні методики формування в учнів старших класів інших компетентностей з використанням подкастів.

Дисертаційна робота добре проілюстрована влучними прикладами англійською мовою, 10 таблицями та 9 рисунками. Ілюстративний матеріал поданий в 16 Додатках.

Дисертаційне дослідження Дячук Н. є завершеною науковою працею, зміст і структура якої повністю відображає хід наукових пошуків здобувачки.

Зміст дисертації повно представлено в дев'яти публікаціях, із них три статті – у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, одна стаття у науковому періодичному виданні іноземних держав (Республіка Польща) та п'ять статей доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Попри загальне позитивне враження, дисертація містить певні положення, які є дискусійними і потребують пояснень.

1. У роботі підкреслюється важливість мотивації, як складової та необхідної умови ефективного формування англомовної аудитивної компетентності, варто було б детальніше зупинитися на мотиваційних аспектах формування досліджуваного феномену в старшокласників.
2. У своїй роботі Дячук Н. М. згадує про використання щоденника аудіювання. Враховуючи той факт, що такий методичний прийом не знайшов належного обґрунтування у сучасній методиці навчання іноземних мов, варто було б детальніше описати особливості використання щоденників аудіювання для формування аудитивної компетентності старшокласників.
3. Авторка роботи з позитивної перспективи презентує використання подкастів у формуванні аудитивної компетентності, однак можна припустити, що виникали певні труднощі під час їх використання, на яких варто було б зупинитися на сторінках дисертації. Виокремлення таких труднощів дало б змогу проводити роботу та вживати заходів з їх упередження та/або подолання, що в свою чергу, позитивно впливало б на формування аудитивної компетентності в учнів старших класів закладів загальної середньої освіти.
4. У структурі досліджуваного поняття здобувачка вирізняє здібності як складник компетентності ефективного розуміння змісту прослуханого англомовного тексту, однак системного опису таких здібностей, на жаль, ми не знайшли в роботі.

Вказані зауваження та побажання не стосуються основного змісту рецензованої роботи і не впливають на загальний високий рівень наукового дослідження, достовірність та обґрунтованість висновків дисертанта й не зменшують наукову значущість виконаної дисертації.

Дисертаційне дослідження Дячук Наталії Михайлівни «Формування англомовної аудитивної компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти» є самостійним та завершеним науковим дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення, робить свій внесок до розвитку теорії та методики навчання германських мов. Обсяг, якість та оформлення роботи відповідає вимогам Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167, а її авторка – **Дячук Наталія Михайлівна** – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії в галузі знань педагогіки зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки, методики викладання
іноземних мов й інформаційно-комунікаційних
технологій Київського національного
лінгвістичного університету

